

CRISTOFOR COLUMB ȘI DESCOPERIREA AMERICII ÎN CONȘTIINȚA CONTEMPORANILOR

CONSTANTIN ȘERBAN

Acum 500 de ani, în ziua de 22 mai 1492, sosea în portul Palos din sudul Andaluziei în îndepărtata Spanie, un navigator experimentat pe numele său Cristofor Columb, genovez de origine, care după mai mulți ani de negocieri infructuoase reușise să intre în slujba regilor Spaniei, Ferdinand de Aragon și Isabela de Castilia, pentru a întreprinde o expediție maritimă, ale cărei detalii fuseseră stabilite cu o lună în urmă la Santa Fé, lângă Granada în cuprinsul unor Capitulații. Obiectivul acestei expediții maritime consta în aflarea unui nou drum, navigând pe oceanul Atlantic din dreptul insulelor Canare către *vest* — așadar pe o direcție neparcursă pînă atunci de nici un alt navigator — pentru a atinge coastele răsăritene ale Asiei și mai ales insula Cipango (Japonia) vestită prin bogățiile sale.

În linii mari se cunoaște personalitatea acestui neînfricat navigator în sensul că era un om hotărît, perseverent și mai ales convins de realizarea cu succes a proiectatei sale călătorii maritime, grație pregătirii sale temeinice în domeniile astronomiei, cosmografiei, cartografiei și navigației. Se mai știe că vorbea mai multe limbi, pe cea spaniolă cu un ușor accent castilian și că făcea o plăcută impresie oricărui interlocutor, așa cum reiese și din portretul literar făcut lui de cronicarul spaniol Bartolomeo de Las Casas — contemporan cu el — după cum urmează : „era înalt la trup, mai mult decît mijlociu ; obrazul prelung, cu trăsături bine tipărite, nasul vulturesc, ochii albaștri, alb la față învăpăindu-se ușor, cînd era tînăr avea barba și părul bălai, apoi din pricina atîtor griji a cărunțit neșpus de repede. Era glumeț și vesel și vorbea frumos“. ¹

Grație acestor multiple calități, dar mai ales proiectului său temerar propus mai întîi Senioriei Genovei, apoi regelui Portugaliei, iar după unii chiar sultanului Imperiului otoman, el obținuse grație monarhilor spanioli, în prealabil, în baza capitulațiilor încheiate, titlul de amiral pe viață, de vice-rege și guvernator general al tuturor insulelor și teritoriilor continentale „ce prin truda și priceperea sa fi-vor descoperite sau dobîndite“. ²

Cercetările de pînă acum au stabilit condițiile în care au fost echipate cele trei caravele — Niña, Pinta și Santa Maria — ce alcătuiau mica

¹ Francisco Morales Padron, *Istoria descoperirii și cuceririi Americii*, București, 1979, p. 52.

² *Ibidem* p. 62.

sa flotilă și momentul plecării sale din portul Palos la 3 august 1492, în memorabila traversare pentru prima dată a Atlanticului de vest, numit în acea vreme marea Occidentală sau marea cea Întunecată, care prin consecințele sale a deschis o epocă nouă în istoria navigației, precum și în istoria societății umane la nivel mondial.

În privința încheierii cu succes a traversării Atlanticului de vest de acești argonauți ai evului mediu târziu, se cunosc cu lux de amănunte momentul debarcării la 12 octombrie 1492 pe una din insulele arhipelagului Bahamas, pe insula Guanahami, numită apoi de Cristofor Columb insula San Salvador, explorarea altor insule întîlnite în cale din arhipelagul Antilelor mari și mici din marea Caraibelor, pe baza datelor cuprinse în jurnalul său de bord (Diario) ținut zi de zi de marele navigator. Din acest valoros document aflăm descrise pe larg întîlnirile amiralului spaniol cu băștinașii, pe care el îi socotea indieni din sudul Asiei, căutările febrile a aurului și a pietrelor prețioase în teritoriile explorate; condițiile pierderii uneia din caravele — Santa Maria — crearea în insula Española (Haiti) a primei colonii europene în această Lume nouă, care mai târziu s-a numit America, precum și înapoierea în Spania a celebrului navigator la începutul anului 1493, drumul la întoarcere fiind tulburat de o puternică furtună timp de mai multe zile, cînd viața i-a fost în mare pericol, înainte de a debarca pe țarm.

Despre descoperirea Americii de către Cristofor Columb s-a scris foarte mult în ultima jumătate de mileniu și desigur că se va mai scrie și de acum înainte ținînd seama de măreața sa faptă. În aceste lucrări însă s-a insistat mai puțin asupra modului cum a pătruns în conștiința contemporanilor evenimentul descoperirii noului drum maritim și a Lumii noi, necunoscute pînă atunci europenilor, ceea ce ne propunem mai jos să prezentăm, pe baza unor materiale mai puțin cunoscute.

Cel dintîi care a făcut cunoscut europenilor descoperirea fără precedent a fost însăși marele navigator care în jurnalul său de bord (Diario) a relatat despre acostarea la 4 martie 1493 a corabiei Niña în portul Lisabona pe coasta Portugaliei, urmată de călătoria sa la reședința regelui portughez de la Val de Paraíso, la 9 leghe departe de capitala țării, unde a ajuns la 9 martie și a fost primit în audiență de însăși Joao al II-lea, regele Portugaliei, căruia i-a prezentat prima sa relatare orală asupra expediției maritime întreprinse și încheiată cu succes. Din jurnalul său mai reiese că navigatorul spaniol s-a bucurat de înalte onoruri din partea monarhului portughez în timpul acestei audiențe care în mod neobișnuit a durat trei zile. Tot din jurnalul său reiese că întors în portul Palos Cristofor Columb a așteptat încă două săptămîni pînă la sfîrșitul lunii martie cînd a primit aprobarea din partea monarhilor spanioli de a se deplasa la Barcelona pentru a expune în fața lor într-o audiență specială rezultatele călătoriei sale în lumea nouă. Din porunca aceluiași monarhi, amiralul spaniol s-a deplasat din portul Palos la Barcelona pe uscat, trecînd prin Sevilla, Cordoba, Murcia, Valencia și Taragona, la Barcelona ajun-gînd după aproape trei săptămîni. Pe tot parcursul drumului el a fost întîmpinat de o mulțime de localnici cu multă afecțiune, dar și cu o justifi-

cată curiozitate, de vreme ce în cortegiul său se aflau o parte din însoșitorii săi, precum și 10 băștinași aduși din insulele descoperite în Lumea nouă, dar și animale și plante exotice, ca de ex. papagali, curcani, iepuri, porumb și cartofi, alături de multe obiecte din aur și din argint, toate acestea minunând pe oricine le privea. Mai mult, pe unde se oprea cortegiul său el și însoșitorii săi povesteau unele amănunte din faimoasa lor călătorie pe „marea cea întunecată“, unde aflaseră Indiile occidentale.

Intrarea sa în Barcelona la o săptămână după sărbătoarea Paștilor a scos în stradă aproape întreaga suflare a orașului, dînd acestui fapt un adevărat caracter triumfal. Un cronicar spaniol contemporan Gonzale Hernandez de Oviedo a descris cu lux de amănunte acest moment solemn din istoria orașului prin cuvintele „Amiralul este întâmpinat cu o solemnă și nespūsă primire pentru care a ieșit pe ulițe toată suflarea și întregul oraș... pe toți îi cuprinde uimirea văzîndu-l pe acel om vrednic de cîste despre care se spune că ar fi descoperit o altă lume... văzîndu-i pe indieni și pe papagali, precum și multe și felurite lucruri și giuvaeruri din aur ce erau purtate neacoperite, cum niciodată nu se mai văzuse sau auzise“³. Un alt istoric și geograf, totodată italian de origine, Pietro Martirio d'Anghiero, stabilit din 1487 în Spania ca trimis diplomatic la curtea regală a prezentat și el într-o lucrare primirea triumfală a lui Cristofor Columb la Barcelona precum și desfășurarea audienței acestuia în prezența principalilor colaboratori ai coroanei spaniole (miniștri, guvernatori, comandanți militari, diplomați etc.) relatînd că în văzul tuturor temerarul navigator a stat alături de cei doi monarhi, faptă apreciată ca fiind „cel mai mare semn de dragoste, de recunoștință și de supremă favoare“ ce putea fi acordată⁴. În fine, evenimentul a afectat înrătită pe acest cronicar încît la un moment dat el nu s-a putut abține să nu exclame cuvintele „O minunată descoperire. Iată că ceea ce a rămas necunoscut de la facerea lumii a început să iasă la iveală... Columb prin antipozii din apus a descoperit o nouă emisferă a pămîntului“⁵.

În timpul acestei audiențe marele navigator a avut prilejul să facă o prezentare mai amplă a temerarei sale călătorii descriind mai pe larg descoperirile făcute iar în încheiere să ceară în continuare sprijinul regal pentru efectuarea de noi expediții maritime de o mai mare amploare în sensul că numărul caravelor și al marinarilor să fie mai mare. Acceptarea acestei cereri a determinat următoarele călătorii în Lumea nouă a doua în toamna aceluiași an, a treia în 1498 iar a patra în 1502.

Dacă cele două relatări orale făcute în primăvara anului 1493 de către Cristofor Columb, una regelui Portugaliei, cealaltă regilor Spaniei aveau să circule într-un cerc restrîns, în lumea personalităților cu acces la curtea regală o alta și prima de acest fel în scris datorită tot navigatorului spaniol s-a bucurat de o audiență mult mai mare. Este vorba de o scrisoare datată 15 februarie 1493 aparținînd acestuia și adresată lui Luis de Santangel, șeful finanțelor regatului Aragon și lui Gabriel Sanchez, tre-

³ *Ibidem*, p. 81.

⁴ *Ibidem*.

⁵ S. Goldenberg, *Columb, omul și fapta*, Cluj, 1973, p. 143.

zorier al coroanei aragoneze, ambii profund implicați în organizarea primei expediții maritime spre coastele răsăritene ale Asiei prin Atlanticul de vest.

Despre această scrisoare redactată pe un pergament în limba catalană s-au emis mai multe opinii de către specialiști. Unii consideră că această scrisoare ar fi fost adresată numai lui Luis de Santangel, alții cred că ea ar fi fost adresată opiniei publice din Spania căreia i se făcea cunoscut rezultatul explorării insulelor din vestul Atlanticului necunoscute pînă atunci. Mai sînt totuși cercetători care susțin că o asemenea scrisoare ar fi fost adresată regilor Spaniei, dar din păcate s-a pierdut. Sigur este faptul că după această scrisoare s-au făcut mai multe copii în lunile următoare, care au circulat în manuscris purtînd numele destinatarului anume cei doi înalți demnitari aragonezi mai sus amintiți. Tot atît de sigur este și faptul că textul acestei scrisori a fost tipărit la Barcelona în vara anului 1493 și difuzat în întreaga Spanie și chiar dincolo de hotarele ei. Foarte curînd scrisoarea a cunoscut mai multe traduceri și anume în limbile italiană, germană și latină, în limba latină fiind tradusă de aragonezul Leandro da Cosco. Pe calea tiparului scrisoarea s-a răspîndit în țările vecine în Italia, Elveția, Țările de Jos, Franța, cu titlul : *De insulis inventis. Epistola Christophori Colon*, unele ediții fiind ilustrate cu xilografuri dovedite ulterior ca fiind apocrife. Interesant este faptul că textul din limba latină este datat Lisabona 14 martie 1493 și semnat de „Christoforis Coloni oceane classis praefectus“. Din momentul în care scrisoarea lui Columb a fost tipărită și răspîndită aproape în întreaga Europă ea a devenit *cea mai căutată lectură a vremii*.

Scrisoarea prin conținutul ei este cea mai importantă mărturie rămasă în scris a temerarului navigator adresată lumii civilizate privind descoperirea unei Lumi noi. Ea cuprinde un material foarte prețios relativ la modul cum a decurs prima sa călătorie în care sînt precizate : traseul urmat, starea de spirit a echipajului, euforia cunoscută în momentul debarcării pe insula San Salvador cînd a luat contact cu primii băștinași, observațiile sale asupra condițiilor naturale din această parte a pămîntului, asupra formelor de relief, vegetației, faunei, așezărilor umane, dar și a comportării autohtonilor față de spanioli. Nu lipsesc din scrisoare amănunțele privind credințele băștinașilor, modul lor de viață, armele și uneltele lor, podoabele cotidiene și de ceremonie, desigur și modul cum aceștia își procurau aurul și din ce locuri, etc. În încheiere amiralul spaniol după ce făcea aprecieri pertinente asupra rezultatelor expediției sale maritime promitea regilor Spaniei mult mai mult aur decît adusesese din acele locuri precum și mai mult bumbac, gumă de mastic, aloe și chiar sclavi în viitoarele sale expediții.

De reținut faptul că marele navigator a întocmit relatări asemănătoare și după celelalte trei următoare expediții, în fiecare din ele conținutul fiind însă altul potrivit noilor sale descoperiri dar și în concordanță cu relațiile sale nu numai cu băștinașii dar și cu reprezentanții regilor Spaniei numiți în funcția de guvernatori în teritoriile de peste mări ale Spaniei. Astfel relatarea din 7 iulie 1503 tradusă în limba italiană și tipă-

rită la Veneția cu titlul „*Lettera rarissima*“, cuprinde amănunte, despre furtuni puternice în marea Caraibelor și despre noile teritorii descoperite de-a lungul țărmurilor Americii centrale și de sud, despre amărăciunile provocate de pierderea titlurilor de vice-rege și de guvernator al Indiilor occidentale, despre bogățiile descoperite, mai ales minele de aur. Față de acest metal prețios el manifestă un adevărat cult și chiar o atracție firească exprimată în cuvinte de o rară frumusețe. „Aurul — scrie el — este perfecțiunea, aurul crează comori și acela care-l stăpânește poate stăpîni orice dorință și poate chiar să ducă suflete omenești în paradis“. ⁶ În fine, despre necazurile pe care i le făcuseră mulți din adversarii săi precum și despre suferințele sale fizice, care aveau să-i grăbească sfârșitul trei ani mai târziu (1506).

Desigur că cele cuprinse în aceste relatări au cunoscut un larg ecou mai întâi în Spania, dar și în Portugalia, în mediul urban și cel rural, în rîndul oamenilor politici, al oamenilor de afaceri, al negustorilor în general, al tuturor locuitorilor de orice treaptă socială, mai ales că noile pămînturi descoperite fuseseră declarate bunuri ale regelui Spaniei, Spania dispunînd acum ca și Portugalia de teritorii aflate dincolo de mare, care puteau să-i aducă mari venituri, mai ales aur, căutat atît de mult pe piața europeană, dar și mirodenii cumpărate pînă atunci de la negustorii, care le aduceau fie pe mare, fie pe uscat din Orientul apropiat sau cel îndepărtat.

Euforia succesului marelui navigator a coborît foarte curînd în rîndul maselor, care au văzut în Cristofor Columb, numit în limba spaniolă Cristobal Colon, un erou național, comparat cu legendarul Cid, care-i salvasese cîndva de mauri și căruia n-au ezitat să-i dedice versuri, prin care-i preamăreau faptele fără precedent. Una din aceste creații orale populare, care se încheia cu refrenul „A Castilla y a Leon / Nuevo mundo dio Colon“ (Castiliei și Leon-ului / le-a dat Colon o Lume nouă“) a fost semnalată de marele istoric Nicolae Iorga în perioada interbelică, *într-una din cele trei conferințe* ținute la Teatrul național din București ⁶ despre Spania : țara, poporul, istoria. Acest refren avea să devină foarte curînd deviza înscrisă pe blazonul familiei lui Don Cristobal Colon.

Din Spania, știrile descoperirii unei Lumi noi, a unor pămînturi necunoscute pînă atunci, în afară de cele din Europa, Asia și Africa (acesta era pînă atunci orizontul geografic al celor care populau Lumea veche) s-au răspîndit ca fulgerul pretutindeni în Europa în special nu numai pe calea scrisorilor lui Cristofor Columb dar și prin intermediul negustorilor italieni stabiliți în peninsula Iberică și care întrețineau legături strînse cu țara lor de origine. De asemenea veștile au pătruns și s-au difuzat prin corespondența oficială și particulară, prin cea diplomatică a vremii. Iată una din aceste scrisori expediată în septembrie 1493 din Barcelona de Don Pedro Martir, umanist italian și consilier al curții regale a Spaniei lui Don Tondilla, trimisul diplomatic al Spaniei pe lîngă Statul papal, la Vatican. „Ascultați noutăți, excelență. Vă amintiți de ligurianul Columb căruia domnitorii noștri (e vorba de regii Spaniei, n.n.) în vremea cînd stăteau

⁶ *** *Jurnalul de bord al lui Cristofor Columb*, București, 1961. p. 315.

în tabără (adică la Santa Fé în 1491 în timpul asediului Granadei, n.n.) i-au încredințat căutarea antipozilor de apus, în cealaltă emisferă ? Nu l-ați putut uita, întrucît voi însăși ați avut un anumit amestec în faptul acesta, care precum socotesc eu, fără sfatul vostru nici nu s-ar fi săvîrșit... Acum el s-a întors viu și teafăr și povestește minunății despre călătoria sa și despre tot ce a văzut în țările descoperite de el. A adus cu el aur, bumbac și piper, condiment mai bun decît cel din Caucaz. Toate acestea — spune el — pămîntul de acolo le rodește de la sine, la fel ca și arborele care dă vopseaua de purpură. El povestește că plutind către apus de la Cadix, cale de 5000 de mile a descoperit felurite insule din care una mai mare decît Spania și pe toate acestea le-a luat în stăpînire în numele domnitorilor noștri. După vorbele sale, insulele acestea sînt locuite de oameni de un neam deosebit, trăind în stare de sălbăticie, dar în chip fericit. Se hrănesc cu fructe, plante și piine din rădăcini pisate... Au și regi, mai mult sau mai puțin puternici. Popoarele acestea se războiesc din cînd în cînd între ele. Armele lor sînt arcurile, săgețile și lăncile cu vîrfuri ascuțite și arse. Deși trăiesc într-o stare cu totul înapoiată și umblă goi, nu le este totuși străină patima pentru stăpînire...⁷ Astfel de scrisori au mai fost expediate de același și altora, de ex. lui Ascanio Sforzza, cancelar, lui Ferdinando Talavera, arhiepiscop de Granada, lui Pomponiu Lețo, lui Borromeo, etc.

Tot atît de interesante ni se par știrile aparținînd geografului otoman Piri Reis care în împrejurări încă nelămurite pe deplin a intrat în posesia unei relatări a lui Cristofor Columb elaborată după cea de a treia sa călătorie în Lumea nouă și chiar a unei hărți a țărmurilor Indiilor occidentale făcută de navigatorul spaniol și inclusă de acesta în primul deceniu al secolului al XVI-lea într-un manual de navigație, celebrul *Kitabi Bahriye*. Astfel, în această operă Piri Reis se referă la prima călătorie a lui Cristofor Columb în capitolul *Marea occidentală* afirmînd următoarele „Un necredincios pe nume Colombo, genovez de fel, a descoperit aceste pămînturi. În mîinile lui Colombo ajunsese o carte uzuală în care stă scris că la capătul mării Occidentale drept spre vest se aflau țărmuri și insule cu tot felul de metale și pietre tot atît de prețioase, mai sus pomenitul studiind multă vreme cartea, a explicat pe rînd cum stau lucrurile la mai mării din Genova și le zise : Ei, dați-mi două corăbii ca să mă duc într-acolo să descopăr acele pămînturi. Iar ei răspunseră : O, trufașule, cum să găsești celălalt țărm al mării Occidentale, care se pierde în negură și întunerice ? Mai sus pomenitul Colombo — continua Piri Reis — pricepu că nu avea ce aștepta de la genovezi și se grăbi la beiful (adică regele, n.n.) Spaniei ca să-i povestească din fir a păr istoria lui. Acesta răspunse aidoma genovezilor, dar el îl rugă într-atîta încît beiful îi dădu pînă la urmă două corăbii bine echipate și-i zise : „O, Colombo, dacă va fi precum spui, te fac capudan (adică amiral, n.n.) al acelor ținuturi. Și cu aste vorbe îl trimise pe Colombo pe marea Occidentală“. Mai departe Piri Reis se referă la locuitorii din ținuturile descoperite de Cristofor Columb în insulele Antile după povestirea unui marinar care făcuse parte din echipajul celor trei carăvele cu care călătorise din Spania în Lumea nouă. „Locuitorii acestei

⁷ *** *Hrestomatiia po istorii srednih vekov*, tom. III, Moscova, 1950, p. 11—14.

insule văzură că nici un râu nu le venea dinspre corabia noastră, așa că prinseră pește și ni-l aduse în canoale lor. Spaniolii fură tare bucuroși și le dăruiră mărgelile de sticlă, căci Colombo citise în cartea lui că oamenilor acestora le plăceau mult lucrurile făcute din sticlă”⁸.

În secolul al XVI-lea personalitatea lui Cristofor Columb și mai ales faima descoperirilor sale, care s-au dovedit a fi mai mult de câteva zeci de insule din estul Asiei și anume un nou continent — America — a pătruns în conștiința europeană strecurându-se încetul cu încetul și prin intermediul unor numeroase publicații consacrate în primul rînd marelui navigator spaniol apoi fie pămînturilor nou descoperite, fie popoarelor care locuiau aceste teritorii cu moravurile și obiceiurile lor ; în fine, știri despre fapta sa au mai fost incluse ici și colo în lucrări tratînd istoria unor popoare și țări și în primele tratate de istorie universală, elaborate încă din acea vreme. În cele ce urmează, ne vom referi la cele mai semnificative. Așa de ex. în 1507 apărea la Vincenza o carte intitulată *Paesi novamente ritrovate* aparținînd lui Angelo Trivigiano, în care este inclusă printre altele și o descriere a fizicului și spiritului temerarului navigator după cum urmează : „era un om înalt, drept, de o mare înțelepciune, cu fața lunguiață”⁹ semănînd în bună parte cu portretul făcut de cronicarul spaniol Bartolomeo de Las Casas. Pe la mijlocul secolului al XVI-lea apărea la Sevilla, în 1552 o carte consacrată istoriei Indiilor, *Historia general de las Indias* aparținînd lui Francesco Lopez de Gomara, carte alcătuită din două părți, prima cu titlul *Historia victorix*, a doua cu titlul *Conquista de Mexico*. Valoarea lucrării constă în faptul că se face următoarea apreciere a faptei deosebite a lui Columb : „cea mai mare realizare de la facerea lumii în afară de întruparea și moartea celui care a creat-o, este descoperirea Indiilor”. Cam tot atunci în 1558 a apărut la Veneția cunoscuta operă a lui Giovanni Boemo, *Gli costumi, le leggi et l'usanze di tute le genti*, avînd un caracter etnografic dar și istoric în care sînt expuse știri din Lumea nouă descoperită de Cristofor Columb și anume în capitolul intitulat „Della grandezza del India et chi le trovo et perche furono chiamate Indie”. Astfel sînt descrise acele părți ale continentului american descoperite inițial de amiralul spaniol și completate cu alte descoperiri de către alți exploratori și navigatori de mai tîrziu. În privința Indiilor occidentale autorul apreciază că acestea erau la o distanță de 9300 leghe de Europa, că descoperitorul lor se numea Cristofor Columb, genovez, că la 3 august 1492 acesta părăsise Spania cu caravelele dăruite de monarhii acelei țări, avînd la bord 120 de oameni, că la 11 noiembrie același an au fost descoperite acele pămînturi, insulele purtînd numele de San Salvador, Florida, Cuba, că după descoperirea lor s-au ivit multe animozități între Spania și Portugalia pentru aceste teritorii, că ele apoi au fost exploatare intens. și că în mai puțin de 70 de ani de atunci pînă în 1558, fuseseră create în Lumea nouă nu mai puțin de 200 de orașe. De reținut că această carte a fost tradusă în limbile franceză, spaniolă și germană pînă la începutul seco-

⁸ A. Afetian, *Life and works of Piri Reis, the oldest map of America*, Ankara, 1987, p. 30 ; Piri Reis, *Kitabi Bahrye*, Istanbul, 1988, I, p. 195—197.

⁹ S. Goldenberg, *op. cit.* p. 93.

lului al XVII-lea, ea devenind *una din cele mai preferate lecturi ale marelui public*.

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea se mai întâlnesc știri despre Cristofor Columb și fapta sa în *Historia universale* a lui Gasparo Bugati, milanez de origine, carte apărută la Veneția în 1570. Lucrarea este de fapt o cronică, deoarece evenimentele sînt expuse cronologic. Așa de ex., la anul 1492 se afirmă mai întîi că în acel an a murit papa Inocențiu al VIII-lea, apoi că genovezul Cristofor Columb a descoperit Indiile occidentale. Se mai arată apoi că navigatorul spaniol apreciat a fi un navigator experimentat a fost ajutat în expediția sa maritimă de monarhii Spaniei care i-au pus la dispoziție trei nave, cu care ar fi parcurs pînă la destinație nu mai puțin de 10000 leghe timp de 30 de zile, că locuitorii din insulele descoperite foloseau bărci de lemn la navigație, că nu erau idolatri, că în acele locuri se întâlneau multe specii de păsări și arbori, precum și grîu din abundență, acel grîu numindu-se *maizze*, de fapt era vorba de porumb, că la întoarcere în Spania amiralul spaniol lăsase într-o insulă aproape 30 de oameni constituiți într-o adevărată colonie. În continuare, se mai arată că marele navigator mai efectuase o nouă expediție și în anul următor, de data aceasta avînd 17 caravele în cursul căreia făcuse noi descoperiri și ridicase chiar o așezare de mărimea unui oraș în insula Española, apoi că ulterior se făcuseră noi explorări la sud de Española unde se dăduse de un adevărat continent cucerit treptat de conchistadori.

Tot în a doua jumătate a secolului al XVI-lea au mai apărut și alte lucrări despre Columb și descoperirile sale. Astfel din 1571 se cunoaște cartea lui Hernando Colon, fiul natural al amiralului spaniol, intitulată *Storia della vitta ed di tutti fatti del amiral signor Cristoforo Colombo*, locul de apariție fiind Veneția, apoi aceea a lui Giovanni Benzoni *Historia del Mondo Nuovo* (Veneția, 1572) dar și cea intitulată *Dell' isole piu famose del Mondo* (Veneția, 1572) aparținînd lui T. Procacio. În același sens credem că prezintă un interes mai deosebit lucrarea lui Ioachim Curreus intitulată *Gestis Silesiae annales* (Wittenberg, 1571), care deși este o istorie a Sileziei aceasta cuprinde și știri de istorie universală. Autorul este cunoscut în istoriografia românească, de vreme ce în cartea sa el face referiri la personalitatea lui Ștefan cel Mare. În privința lui Cristofor Columb el arată la anul 1492 că acesta, genovez de origine, a oferit lumii civilizate teritorii noi descoperite, numite Indiile occidentale, că fapta sa s-a datorat ajutorului primit din partea regilor Spaniei, care i-au pus la dispoziție o flotă alcătuită din mai multe corăbii, în fine că atît țărmurile descoperite cît și populația autohtonă au fost puse sub protecția sa.

Din secolul al XVII-lea reținem *Cosmografia* lui Sebastian Münster apărută la Basel în 1628, în limba germană. În această valoroasă operă lui Columb și descoperirilor sale îi sînt consacrate un întreg capitol, intitulat: *Von der ersten Entdeckung und Schiffung in der Neue Welt durch Christophorum Columbum von Genua* (cap. IV). Acest capitol conține date biografice relativ la Columb, subliniindu-se pregătirea sa profesională de excepție, apoi peripețiile trăite în timpul primei sale călătorii în Lumea nouă (a plecat la 3 august din Spania și a ajuns în Lumea nouă la 3 octombrie 1492). Autorul îl consideră pe Columb un adevărat maestru în arta

navigației pe mare, acordându-i epitetul de *ein erfahner Meister des Meers*, și îl apreciază pentru darul său oratoric dovedit cu prilejul cuvântării ținute în fața echipajului după debarcarea pe țărmul Lumii noi. Se mai fac apoi în lucrare unele estimări mai puțin cunoscute privind de ex. populația din Lumea nouă la sosirea spaniolilor aceasta fiind de circa 3 milioane locuitori, precum și asupra veniturilor dobândite în aur de coroana spaniolă în urma celor patru călătorii ale lui Columb în America. Tot în secolul al XVII-lea a apărut și o istorie a Europei aparținând episcopului polon Paul Piasecius (Cracovia 1648) intitulată *Chronica gestorum in Europa singularium*. Și acest autor a reținut faptul că în 1492 Cristofor Columb, genovez de origine, a descoperit pământuri noi în Atlanticul de vest, și anume insulele Cuba, Jamaica, San Domingo (Hispaniola) cu sprijinul material al regilor Spaniei. Într-o ediție anterioară din 1645 același autor făcea unele aprecieri foarte elogioase la valoarea descoperirilor lui Columb prin cuvintele : „America, Lumea cea nouă au aflat-o Cristofor Columb, călugăr frîncesc, cu cheltuiala regilor Spaniei, pământ care a fost neștiut de noi iar lumea noastră de ei (de locuitorii Lumii noi n.n.) neștiută.“ Mai reținem faptul că opera lui Piasecius a fost cunoscută de cronicarul român Radu Popescu la vremea respectivă și nu numai atât dar acesta a inclus în *Istoriile domnilor Țării Românești*, știrea despre Columb și descoperirea Lumii noi, aidoma luată de la Piasecius astfel : „America, Lumea cea Noao, o au aflat Cristovolumbul, călugăr frîncesc (în sensul de italian n.n.) cu cheltuiala Spaniolului ; care au fost neștiută de noi și lumea noastră de ei neștiută“.¹⁰ În fine, într-o enciclopedie maghiară din 1653 apărută la Utrecht sub titlul *Magyar Encyclopedia*, se consemnează faptul că în anul 1492 Cristofor Columb a descoperit America, un nou continent, pe acest continent aflîndu-se, la data apariției enciclopediei, înființate 50 de colonii spaniole.

De atunci și pînă azi amintirea faptei fără precedent a marelui navigator spaniol s-a menținut în memoria tuturor generațiilor care s-au perindat pe Terra prin intermediul unor astfel de lucrări, al căror număr este tot timpul în creștere și în zilele noastre. Împrejurări nefavorabile au împiedicat pe reprezentanții acestor generații din trecut să evocă din cînd în cînd la nivel mondial performanța pe care acesta o făcuse la sfîrșitul secolului al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea în navigația maritimă din Atlanticul de vest și mai ales în explorarea ținuturilor descoperite. Așa de ex. în 1592 la împlinirea primului centenar marile puteri europene erau implicate în lupta pentru supremația mărilor ; un secol mai tîrziu în Europa se desfășura de aproape un deceniu lupta antiotomană sub stindardul Ligii sfinte, război încheiat cu pacea de la Carlowitz (1699), iar în 1792 la al treilea centenar de asemenea întreaga Europă era preocupată de revoluția burgheză izbucnită în Franța, ale cărei implicații pe plan continental aveau să pună bazele unei societăți noi pe baza principiilor egalității, libertății și fraternității. Abia în urmă cu un secol, în 1892 oamenii de știință din diferite părți ale lumii au dat la iveală noi lucrări temeinic elaborate consacrate lui Cristofor Columb și descoperirii Americii, la întîmpinarea celui de al patrulea centenar. În acest sens, menționăm lucră-

¹⁰ Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, București, 1963, p. 35.

rile considerate și azi fundamentale, aparținând lui Washington Irving, *The Life and Voyages of Christopher Columbus* (New York, 1892), S. Ruge, *Christoph Columbus*, (Dresden, 1892), Dominique Ricard, *Christophe Colomb* (Tours, 1892). Tot atunci s-a sărbătorit la Roma, Madrid, Lisabona, într-un cadru festiv evenimentul iar la Paris s-a desfășurat al IV-lea centenar în cadrul unui congres internațional al cărui rezultat a fost inițierea publicării actelor acestei manifestări științifice de înalt prestigiu, cu titlul *Christophe Colomb et le IV-e Centenaire de la decouverte de l'Amerique* (Milan, Paris, 1892), precum și a documentelor celor mai importante, într-o colecție specială intitulată *Raccolta di documenti e studi pubblicati della Real Commissione colombinna pel quatro centenario della scoperta dell' America* (Roma 1892-1896), din care au apărut 15 volume. Ulterior la Roma a fost creat un institut de cercetări științifice adecvat acestei probleme și anume Institutul „Christoforo Colombo.“

La capătul acestei sumare evocări ne permitem să apreciem că marele navigator Cristofor Columb rămîne în istoria omenirii ca unul din cei mai de seamă navigatori ai timpului iar că jurnalul său de bord este un exemplu de spirit de observație asupra locurilor și oamenilor pe care i-a cunoscut în împrejurări cu totul deosebite. El rămîne de asemenea un exemplu de rezistență morală la care poate ajunge ființa umană, un perseverent fără precedent pentru realizarea unui proiect din cele mai mărețe care a dat omenirii o lume existentă și pînă atunci dar încă necunoscută, un continent al doilea ca mărime după Asia de pe Terra.

Descoperirea sa urmată de explorarea acestor teritorii și lărgirea orizontului geografic al omului din epoca modernă de către faptele altor exploratori avea să aibă urmări nebănuite sub toate aspectele pentru celelalte continente ; mai mult descoperirile sale au deschis o epocă istorică nouă, epoca modernă în istoria societății umane. El a rămas, este și va rămîne în conștiința umanității ca fiind *primul european care a navigat conștient și cu succes în Atlanticul de vest*, unde a decoperit teritorii din America centrală și de sud dînd *Lumii vechi o Lume nouă*.

Bibliografie selectivă

R. Rosario, *Le scoperte americane nella coscienza italiana del cinquecento*, Milano, Napoli, 1954.

A. Cioranescu, *Oeuvres de Christophe Colomb*, Paris, 1961.

M. Mahn Lot, *Portrait historique de Christophe Colomb*, Paris, 1983.